

DEÜ. İLAHİYAT FAKÜLTESİ,
İZMİR İLAHİYAT FAKÜLTESİ VAKFI

ve
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
İZMİR İL MÜFTÜLÜĞÜ
İşbirliğiyle Düzenlenen

HAZRETİ ALİ

-SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ-

24-25 Ekim 2007

İZMİR - 2009

Hadisler Bağlamında Hz. Peygamber'in Hz. Ali ile Olan İlişkilerinin Önemi ve Analizi

Doç. Dr. Saffet SANCAKLI *

Giriş

Hz. Peygamber'in (s.a.v) hayatında Hz Ali'nin (ö. 40/661) çok ayrı ve müstesna bir yeri vardır. Hz. Peygamberle çok yakın ilişkiler içerisinde olan Hz Ali, pek çok görevi başarıyla yerine getirmiştir. Hz. Peygamber ile arasında çok çeşitli ve renkli ilişkiler, yaşanmış olaylar söz konusudur. Hemen hemen tüm savaflara katılmış ve Hz. Peygamber'in sancaktarlığını yapmıştır. Bazı savaflarda yaralanmış ve gazi unvanını almıştır. O, Hz. Peygamber'in hayatının her safhasında yer almaktadır. Hz. Peygamber nerede ise o da oradadır. Bir nevi onun sağ koludur. Hulefâ-i Râşidîn'in dördüncüsüdür. Hz. Peygamber'in yanında uzun süre kalarak onun terbiyesinde ve himayesinde kalmıştır. Onun o seviyeye çıkması Hz. Peygamber sayesinde. Hz. Ali'nin karizması da bu konuda belirleyici bir rol oynamıştır. Hz. Ali aynı zamanda vahyin nüzulüne şahit olmuştur. O'nun üstün ahlakı, şahsiyeti, kahramanlığı, şecaati, mahareti, korkusuzluğu, sadakat ve bağlılığı, ilmi, takvası, aksiyonerliği, iman coşkusu, devlet adamlığı, görevine sadakati gibi onun hayatıyla ilgili hususlar araştırılarak günümüz insanına ve gençliğine sunulmalıdır. Hz. Ali üzerinde akademik manada ilmî çalışmalar, tezler yapılmalıdır. Hz. Ali, çok değişik açılardan ele alınıp incelenmesi gereken önde gelen şahsiyetlerden birisidir. Biz, bu tebliğimizde hadisler bağlamında Hz. Peygamberle olan ilişkisini tahlil etmeğe çalışacağız.

I- Hz. Peygamberle Olan Bağı ve İslâm'a İlk İnananlardan Olması

Hz. Peygamber, altı yaşında iken annesini kaybetmiş, dedesi Abdülmuttalib, onu sekiz yaşına kadar himaye etmiştir. Dedesi vefat etmeden önce, ona bakması için amcası Ebu Talib'e emanet ederek onun himayesine tevdi etmiştir. Dolayısıyla Hz. Peygamber, çocukluğunu, gençliğini (yani hayatının büyük bir kısmını) amcasının yanında geçirmiştir. Ebu Talib ve hanımı Fatıma Hz. Peygamber'e çok iyi bir şekilde bakmışlardır. Ticareti amcasının yanındayken öğrenmiş, küçük yaşlarda ticari kervanlara katılmıştır. Ticari hayatını sürdürürken Hz Hatice ile tanışmış ve onun ticari işlerini görmeye başlamıştı. 25 yaşlarında iken onunla evlenerek onun evine yerleşmiştir. Bilahare amcası kalabalık

* İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi. ssancakli@inonu.edu.tr

nüfusa sahip olması, aile geçimini zorlaştırdığından oğlu Ca'fer'i peygamberimizin amcası Abbas, Ali'yi de Hz. Peygamber, kendi himayesi altına almıştır. Hz. Peygamber'in, Ali'yi himayesi altına alması bir yerde amcası Ebu Talib'e karşı duyduğu vefa borcunu yerine getirmesinden dolaydır. Çünkü kendisine de uzun bir süre bakılmıştı. Hatta kendisine öz evlat muamelesi yapmış olan Ebu Tâlib'in eşi Fatıma hanımın kendisine yaptığı iyilikleri, gösterdiği şefkat ve merhameti hiç unutamayacağını, Ebû Tâlib'den sonra Fatıma hanımın kendisine en çok iyilikte bulunduğunu belirtmiştir. Nitekim Hz. Peygamber, daha sonraki dönemlerde bu hanıma saygı ve hürmette kusur etmemiştir.¹ Dolayısıyla Hz. Peygamber, Ebû Tâlib'e karşı kendisini pek çok açıdan borçlu hissediyor ve ona karşı iyilikte bulunmak istiyordu. Aynı zamanda zengin olan Hz. Hatice ile evlenmesi sebebiyle maddi refah seviyesi de yüksek olup buna müsaitti.

Hz Ali'nin doğum tarihi kesin olmadığı için Hz. Peygamber'in himayesi altına kaç yaşında iken girdiği konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz. Zaten Hz. Ali'nin, hicrete kadarki hayatı hakkında kaynaklarda fazla bir malumata rastlanmamaktadır. Kaynaklarda Hz. Ali'nin miladi 599 veya 600 tarihinde Mekke'de doğduğu rivayet edilmektedir. Buna göre Hz. Ali'nin, nübüvvetten 10 yıl kadar önce, hicretten de yaklaşık 22 yıl önce doğduğu anlaşılmaktadır. Mekke'de baş gösteren kıtlık üzerine Hz. Peygamber, amcası Ebû Tâlib'in yükünü hafifletmek için onu himayesine almıştır. Hz. Ali, yaklaşık 5 yaşından itibaren hicrete kadar onun yanında büyümüştür. Kaynaklar, Hz. Ali'nin kaç yaşında iken Müslüman olduğu konusunda da farklı bilgiler vermektedir. Bu sırada yaşının 9, 10 veya 11 olduğu rivayet edilir. Çoğunluk 11 yaşında Müslüman olduğunu belirtmektedir. Bu durumda onun Hz. Hatice'den sonra, yaşına göre, çocuklar arasında ilk inanan ve Hz. Peygamber ile birlikte ilk namaz kılan kimse olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır. Böylece Hz. Ali'nin Hz. Hatice'den sonra ikinci Müslüman olduğu ifade edilir.² Ancak burada

¹ Hâkim en-Nisâbü'rî, *el-Müstedrek*, thk., M. Abdulkadir Ata, Beyrut, 1990, III, 116; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğabe*, thk., M. İbrahim-M. A. Âşur-M. Abdülvehhab, 1970, VII, 217.

² Hayatı için bk. İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk., Ali Muhammed Ömer, Kahire, 2001, III, 19-22; Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, Mısır, 1959, II, 90-91, 104; İbn Kuteybe, *el-Maârif*, Beyrut, 1970, sh. 88-96; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiab*, Kahire, trs., III, 1090 vd.; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğabe*, IV, 92 vd., *İslam Tarihi (el-Kamil fi't-Tarih)*, terc., heyet, Bahar Yay., İst., 1986, III, 406 vd.; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Mektebetü'l-Maârif, Beyrut, III, 24-27, VII, 223-226; İbn Hacer, *el-İsâbe*, thk., Ali Muhammed el-Becâvî, Beyrut, 1412, IV, 564-570; Ethem Ruhi Fiğlalı, "Ali", DİA, İst. 1989, II, 371; İbrahim Sarıçam, "Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti", Hz. Ali Sempozyumu, Bursa 2005, sh. 17; Nurettin Turgay, *Hz Ali ve Tefsirdeki Yeri*, İlahiyat, Ank., 2004, sh., 23-36; M. Tayyib Okıç, "Hz. Ali el-Murtaza", Ehl-i Beyt Sevgisi (kitap içinde), derleyen: Ömer Menekşe, DİBY., Ank.

kılınan namazın hangi namaz olduğu konusunda kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlamak mümkün olmamıştır.³ Hâkim en-Nisâburî, Hz. Ali'nin ilk Müslüman olduğu hususunda tarihçilerin ittifak ettiğini söyler.⁴ Ancak bazı kaynaklar ise, ilk Müslüman olanın Hz. Hatice olduğu konusunda ittifak olduğunu ifade eder.⁵ Kanaatimizce Hz. Hatice, peygamberimizin zevcesi olması sebebiyle ona Hz. Ali'den daha yakın olduğunu ve peygamberin her şeyine muttali olabileceğini düşündüğümüzde ilk müslümanın Hz. Hatice'nin olması daha makul görülmektedir.

Hz. Ali, bir gün Hz. Peygamber ve Hz. Hatice'yi namaz kılarken görünce "Ya Muhammed bu nedir?" diye sormuş, Hz. Peygamber bu Allah'ın dinidir, beni de elçi olarak seçmiştir. Seni de Allah'ın birliğini tanımaya, ona ibadet etmeye ve putları reddetmeye çağırıyorum diye cevap vermiştir. Hz. Ali, duyduklarına önce şaşırması daha sonra da İslâm'ı kabul ettiğini belirtmiştir.⁶ Hz. Ali, İslâm'ı kabul ettiğinde İslâm'ın tebliği gizli yapılmıyordu. Kendisi de, babası olan Ebû Tâlib'den bunu gizli tutar ve açıklamazdı. Ancak daha sonra durum ortaya çıkınca Müslüman olduğunu açıklamıştır.⁷ Onun, Müslüman oluncaya kadar putlara tapmadığı ifade edilmiştir.⁸

İslâm davasının Hz. Hatice, Hz. Ali gibi bazı akrabaları tarafından desteklenmesi Hz. Peygamber'e moral vermiş ve onu hoşnut etmiştir. Hz. Ali, Hz. Peygamber'in hayatında kendisine yakın olan, destek veren, onunla tüm güçlüklerle karşı koyan ender şahsiyetlerdendir. Mekke döneminin her türlü çile, sıkıntı ve cefasına katlanmış, Medine döneminde de İslâm'ın yayılması için her türlü fedakârlığı göstermiştir. İslâm geldikten sonra 13 yıllık Mekke dönemini Hz. Peygamber ile beraber geçirmiş, tebliğ faaliyetlerine yardımcı olmuştur.⁹ Hz. Peygamber'in ölümüne kadar da

2006, sh. 63.

³ Bu konuda geniş bilgi için bk., Orhan Yılmaz, *Hz. Ali'yi Öne Çıkaran Rivayetlerin Değeri* (basılmamış yüksek lisans tezi), Ank., 2003, sh., 58 vd.

⁴ Hâkim en-Nisâburî, *Ma'rifetu Ulûmi'l-Hadis*, Kahire, trs., sh. 22-23, *el-Müstedrek*, III, 120-121.

⁵ Belâzurî, age., I, 112. Konuyla ilgili farklı görüşler için bk. İbnu's-Salâh, *Mukaddime*, 1984, sh., 178; Belâzurî, age., I, 112.

⁶ Belâzurî, age., I, 112-113, II, 125-126; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV, 92-93; İbn Kesir, age., III, 24-26.

⁷ İbn Hişâm, *İslam Tarihi (es-Sîretün'n-Nebeviyye)*, terc., Hasan Ege, Kahraman Yay., İst., 1985, I, 327-328; Belâzurî, age., I, 113; İbn Kesir, *el-Bidâye*, III, 24.

⁸ İbn Sa'd, age., III, 21; Belâzurî, age., II, 127; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV, 92-93, 94; İbn Kesir, age., III, 24-26.

⁹ Bk. İbn Hişâm, age., I, 326-328; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 62-63.

onun yanından hiç ayrılmamıştır.

Hız. Ali'nin peygamberle olan ilişkileri düşünöldüğünde o, Hız. Peygamber'e dört yönüyle bağılıydı. Erken dönemde İslam dinine girmesi, amca oğlu olması, kızı Fatıma'nın kocası yani damadı olması ve Ehl-i Beyt'e dahil edilmesidir. Aynı zamanda Hız. Ali'nin çalışkanlığı, cesareti, peygambere bağılılığı, sadakatı, başarıları, yaptığı görevler de göz önünde bulundurulduğunda Hız. Peygamber'in Hız. Ali'yi diğér bazı sahabilerden daha fazla sevmesi, ona iltifat etmesi gayet doğaldır. Dolayısıyla Hız. Ali, Hız. Peygamber'in hayatında ve İslâm tarihinde çok önemli bir yere ve konuma sahiptir. Hız. Ali'nin önemini daha iyi anlamak için Hız. Ali'yi, Hız. Peygamber'in hayatından çıkardığımızda nasıl bir boşluk ortaya çıktığını herkes açıkça görecektir.

II- Hız. Peygamber'in Terbiyesinde Yetiřmesi ve Onu Önemsemesi

Hız. Peygamber'in hayatında İslâm'ın benimsenmesi ve yayılması konusunda çok etkili ve seçkin bir yere sahip olan insanlar vardır. Bunlar arasında Hız. Hatice, Hız. Ebû Bekir, Hız. Ali gibi şahsiyetleri sayabiliriz. Bunlar, İslâm'ın ilk başlangıcından itibaren Hız. Peygamber'e destek vermiş ve İslâm'a ilk inananlar arasında yer almışlardır. İslam tarihinde, İslâm'ın yayılmasında ve çektikleri sıkıntılardan dolayı kendilerine ayrı bir önem atfedilir. Hâkim en-Nisâbü'rî, fazilet açısından sahabeyi 12 tabakaya ayırarak Hız. Ali'nin de içlerinde bulunduğú ilk Müslümanları birinci sıraya yerleştirmiştir.¹⁰ Bunun da küçümsenmeyecek bir derece olduğı kanaatindeyiz.

Aklı ve zekâsı mükemmel olan Hız. Ali, Hız. Peygamber'in vermiş olduğı terbiye ve eğitimi mükemmel bir şekilde almış ve her yönüyle dört dörtlük yetişmiş bir şahsiyettir. Hız. Ali gibi veya onun şartlarında yetişen ve onun imkânlarına sahip bir ikinci sahâbî göstermek mümkün değildir. İslâm'ın ilk yıllarında ve çocukken bu eğitime başlamış, Hız. Peygamber'in yanında İslâm'ın nüzulüne ve uygulanışına işin başından itibaren şahit olmuş ve kendi de uygulamıştır. Hız. Peygamber'in yanında kaldığı için onun davranışlarını, sözlerini kısaca her şeyini takip etme imkânına sahip bir kişidir. Bu yönüyle o ayrıcalıklı ve imtiyazlı bir konuma sahiptir. Kısaca Hız. Peygamber, onu istediğı şekilde ve kıvamda yetiştirmiştir.

¹⁰ Hâkim en-Nisâbü'rî, *Ma'rifetu Ulûmi'l-Hadis*, sh. 22-24; Âlimler arasında fazilet ve üstünlük açısından Hulefâ-i Râşidîn'in sıralaması konusunda ihtilaf edilmiş farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bk. İbnu's-Salâh, age., sh., 177; Bedruddin ez-Zerkeřî, *Hız. Âişe'nin Sahabeye Yönelttiğı Eleřtiriler (el-İcâbe)*, yayına haz. Bünyamin Erul, Kitabiyat, Ank. 2000, sh. 186.

O, Hz. Peygamber'in terbiye edici ellerinde gözünü açtı ve sadece onun sevgi ve merhamet gölgesinde yetişti.¹¹ Şüphesiz Hz. Ali, çok küçük yaştan itibaren terbiyesi altında yetiştiği Hz. Peygamber'in ahlakı ile ahlaklanmakla kalmamış, onun nübüvvet nurunun bereketlerini en iyi bilen, tanıyan ve uyan biri olmuştur. Bu açıdan Hz. Ali, ahlak deryasında imânı, takvası ve yaşayışı ile nasıl müminlerin baş tacı ve kılavuzu olmuş ise, ilmi ve hikmetiyle de örnek olmuştur.¹²

Hz. Ali'nin, Mekke'de İslâm'ın ilk dönemlerinde İslâm davetinin genişlemesi ve gelişmesi için gösterdiği gayret, Medine'de, İslâm devleti'nin oluşmasında üzerine aldığı siyasî ve idarî görevler ve bu konuda gösterdiği fedakârlıklarla devam etmiştir. Neticede Rasûlullah'ın taltiflerine mazhar olmuştur.¹³

Onun İslâm'ın yayılış tarihinde ve Müslümanlar arasındaki ilim, takva, ihlâs, samimiyet, fedakârlık, sadakat, şefkat, kahramanlık ve şecaat gibi yüksek ahlakî ve insanî vasıflar bakımından müstesna bir mevkie sahip bulunduğunu, Kur'ân ve sünneti en iyi bilenlerden olduğunu hemen hemen bütün Sünnî ve Şîî kaynaklar ittifakla kabul etmiştir. O, aynı zamanda tasavvuf dünyası için de vazgeçilmez bir isim olması sebebiyle İslâm tasavvuf edebiyatında, özellikle Türk kültüründe ayrı bir anlam ve önemle ele alınmıştır.¹⁴ O, aşere-i mübeşşereden sayılan (cennetle müjdelenen) sahâbîler arasındadır.¹⁵ Hz. Ömer Müslüman olmak üzere Hz. Peygamber'in yanına geldiğinde yanında Hz. Ali de vardı.¹⁶

Hz. Ali, Hz. Peygamber'in yanında geçirdiği günleri şöyle anlatır: "Rasûlullah beni evine aldığı anda çok küçük bir çocuktum; ona sarılırdım; beni yanına yatırır, kokusunu duyar, sıcaklığını hissederdim. Biraz büyüyüp de aklım ermeye başladıktan sonra onu hiç aldatmadım, ona hiç yalan söylemedim. Benim için yol gösteren bir yıldızdı. O'nun her hareketini, her davranışını yakından izlerdim. Benim önüme yüksek ahlaki değerleri koyardı ve onları yerine getirmemi tavsiye ederdi. Hira dağına gittiği zaman beni de yanına alırdı."¹⁷ Hz. Peygamber, zaman zaman Hz.

¹¹ Ebu'l-Hasan en-Nedvî, *Hz. Ali el-Murtazâ*, terc., Yusuf Karaca, Risale Yay., İst., 1995, sh., 42.

¹² Ethem Ruhi Fiğlalı, "İmam Ali", DVY, Ank. 1998, sh. 90-91.

¹³ M. Bahaüddin Varol, *Ehl-i Beyt*, Yediveren Yay., Konya, 2004, sh. 196.

¹⁴ Fiğlalı, agm., II, 374.

¹⁵ Ebû Dâvud, Sünnet, 8; İbn Kesir, age., VII, 223.

¹⁶ İbn Hişâm, age., I, 459.

¹⁷ *Nehcü'l-Belağâ*, M. Askeri Caferî Şerhî, İngilizce Nüsha, sh. 8, nakleden: Mustafa Yağmurlu, *Hz. Ali*, Beyan Yay., İst. 2004, sh. 15.

Ali'yi "toprağın babası" anlamına gelen "Ey Ebû Turâb" künyesiyle çağırırdı.¹⁸ Hz. Peygamber onu bu künye ile çağırmayı severdi.¹⁹

Hz. Ali, Tebuk seferi hariç, Hz. Peygamber'in bütün gazvelerine katılmış²⁰ ve bir kaç seriyyede komutan olarak bulunmuştur.²¹ Hz. Peygamber ile beraber katıldığı savaşlarda onun sancağını taşımıştır.²² Hz. Ali, Müslümanlar arasında kahramanlık ve cesaretin simgesi olmuştur. Gazvelerde çarpışma başlamadan önce savaşı kızıştırmak üzere yapılan mübârezelerde (teke tek dövüşmelerde) rakiplerine üstünlük elde etmesi ile ünlüdür.²³ Böylesine başarılarla dolu bir hayat yaşamış olan bir kimsenin her türlü takdirle anılması ve tavsif edilmesi bir gerekliliktir. Hz. Peygamber de bunu bir vefa borcu olarak yerine getirmiştir.

III- Hz. Ali'nin Hadis İlmindeki Yeri

Hz. Ali, küçük yaşta iken İslâm'ı kabul ettiğinden Hz. Peygamber'in yanında yetişmiş, onun terbiyesini almış, ilim kapısı unvanıyla anılmış, okuma-yazma bilen nadir kişilerden biri olarak vahiy katipliği yapmış, Kur'ân'a vâkıf hafız birisidir. Hudeybiye barış antlaşmasını o kaleme almıştır. el-Belazurî, İslâm'ın ilk yıllarında Kureys'den 17 kişinin yazı bildiğini ve bunlar arasında Hz. Ali'nin de bulunduğunu belirtir.²⁴ Hz. Ali'nin hesap ilminde de ileri olduğu ifade edilmektedir.²⁵ Hz. Ali aynı zamanda şâir sahabîler arasında yer almaktadır.²⁶

Merhum Ö. Nasuhi Bilmen, Hz. Ali'nin ilmî konumunu şöyle dile getirir: "Hz. Ali, Rasulullah'tan sonra bütün Ashâb-ı Kirâm'ın en âlimi, en fakihi idi. Kendisinde fevkalade bir ilm-ü irfan vücuda gelmiş, en büyük bir içtihat kudreti tecelli etmişti. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer gibi Sahâbe-i Güzîn'in eâzımı, daima ilmi, fikhî meselelerde kendisiyle müzakere ve müşavere de bulunur, kendisinin ilminden, fekâhetinden müstefit olurlardı. Hânedan-ı Nübüvvet erkanından olduğu ve pek yüksek ilm ü irfan ile mücehhez bulunduğu cihetle Rasul-i Ekrem'in sîretine, sünnetlerine, akvâl

¹⁸ İbn Hişâm, age., II, 330; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 263-264; Hâkim, el-Müstedrek, III, 151.

¹⁹ Belâzurî, age., II, 89-90.

²⁰ Belâzurî, age., II, 92; İbn Abdî'l-Berr, age., III, 1097; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, IV, 91, 96.

²¹ Serdar Özdemir, Hz. Peygamber'in Serriyyeleri, Rağbet yay., İst. 2001, sh. 69, 177.

²² İbn Sa'd, age., III, 21. Ayrıca bk. İbn Abdî'l-Berr, age., III, 1097.

²³ Sarıçam, agt., sh. 24.

²⁴ Belâzurî, Futûhu'l-Buldân, Mısır, 1932, sh. 457.

²⁵ Kettanî, et-Terâtibu'l-İdâriyye, Beyrut, trs., II, 310.

²⁶ Belâzurî, el-Ensâb, II, 114; M. Tayyib Okıç, Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler, AÜİFY., 1959, sh. 37.

ve ef'âline herkesten daha ziyade muttali idi. Bu hususta kendisi ehl-i İslâm'ın yegane bir mercîi idi.”²⁷ Şüphesiz onun içinde bulunduğu ortam ve yaşadığı çevre şartları, Kur'ân ve Sünnet konusunda onun geniş ilim sahibi olmasında en büyük âmil olmuştur.²⁸ Hz. Ömer, onun hukuk bilgisi ve hüküm vermedeki başarısını “*En isabetli hüküm verenimiz Ali idi.*” sözleriyle onun bu vâfını dile getirmiştir.²⁹ Diğer sahabenin genel olarak kanaati de bu yöndedir. İlk üç halife, önemli konularda onun düşüncesini almaktan ve kendisi ile istişare etmekten kaçınmazdı.

Hz. Ali, Ashâb-ı Kirâm arasında Kur'an, Hadis, Tefsir ve özellikle fıkıh alanındaki bilgileriyle kendini kabul ettirmiş bir otoritedir. İlim sahibi olduğu için daha sonra da ilmüne, fıkına, tefsirine ve hadisine itibar edilmiş ve referans alınmış bir şahsiyettir.* Dolayısıyla İslâm'ın daha sonraki nesillere aktarılmasında köprü vazifesini ifa etmiştir. Rivayet ettiği hadislerin çoğu, fikhî konulara dair olup bunları, Hz. Peygamber'den, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Mikdad b. Esved ve hanımı Hz. Fatıma'dan duymuştur. Kendisinden de pek çok sahabe ve tâbiîn rivayette bulunmuştur. Rivayet ettiği hadislerin tamamı 586'dır. Bunlardan 20'si hem Buhârî hem de Müslim'de yer almakta, bunların 9'u sadece Buhârî'de, 15'ide Müslim'de bulunmaktadır. Ayrıca onun, hadisleri yazdığı da bilinmekte olup, kendisine ait bir hadis sahifesi vardır.³⁰ Kendisinin belirttiğine göre, bu sahife diyete dair hükümlerle, düşman elindeki bir esiri kurtarmanın yolları, bir kâfir için müslümanın öldürülemeyeceği, Medine'nin Harem bölgesi sınırları gibi konulardaki hadiseleri ihtiva etmekteydi.³¹ Hz. Ali, bunun dışında Hz. Peygamber'den özel bir talimat almadığını ve başka bir şey yazmadığını belirtmiştir.³² Ebu't-Tufeyl menşeli bir rivayette Hz. Ali'nin, Hz. Peygamber'den özel sırlar ve bilgiler almadığı gerçeğini şöyle

²⁷ Ömer Nasuhi Bilmen, *Tefsir Tarihi*, Ank., 1955, sh. 45-46.

²⁸ Zekeriya Güler, “*Ali b. Ebî Tâlib'in Günümüz Problemlerine Işık Tutan Bazı Ahlak İlkeleri*”, SÜİFD., sayı: 13, Konya, 2002, sh. 36.

²⁹ Buhârî, *Tefsir*, 2/6. Bu söz Hz. Peygamber'e ait merfu bir hadis olarak da nakledilir. Bk., İbn Mace, *Mukaddime*, 11.

* Onun fikhî ve ictihat yöntemiyle ilgili geniş bilgi için bk. Ahmet Yaman, “*Ehl-i Beyt Fıkhnın İmamı Hz Ali ve Takip Ettiği İctihad Yöntemi*”, *Marife*, yıl: 4, sayı: 3 Konya, 2004, sh. 111-125.

³⁰ Bk. Buhârî, *İlim*, 39; *Müsned*, I, 100, 102; Mustafa el-A'zamî, *İlk Devir Hadis Edebiyatı*, terc., Hulusi Yavuz, İz Yay., İst. 1993, sh. 46-47. Ayrıca kendisinden hadis rivayet edenlerin isimleri hakkında bk. İbn Hacer, *age.*, IV, 565-566.

³¹ Buhârî, *İlim*, 39, *Cihad*, 171, *Cizye*, 10, 17. Bu sahife, 1986 yılında Kahire'de yayınlanmıştır.

³² Buhârî, *Fedâilü'l-Medine*, 1, *Cizye*, 10, 17; Müslim, *Hac*, 467, *Edâhî*, 43-45; Ebû Dâvud, *Menâsik*, 99.

vurgular: “Ali b. Talib’in yanında idim. Birisi gelerek Nebi sana sır olarak ne vermişti, bizi bilgilendir deyince Ali çok kızdı ve diğer insanlardan gizleyip de sadece bana sır olarak hiçbir şey söylemedi demiştir”³³

Hz. Ali, çok fazla sayıda hadis rivayet etmediği için mukıllundan (az sayıda hadis rivayet eden sahabilerden) sayılmıştır. Onun az hadis rivayet etmesi; idarecilik ile meşgul olması, halifeliği zamanında savaşların olması ve fitne olaylarını bastırmakla meşgul olması sebebiyledir. Bir de çok fazla hadis rivayet eden sahabe gibi uzun ömürlü olmadığını ilave etmek gerekir. Dolayısıyla O’nun, saydığımız bu ve buna benzer sebeplerle hadis rivayetine fazla zamanı olmamıştır. O, hadis rivayeti konusunda çok titiz olduğu için Hz. Peygamber’e âdiyetini kesin olarak bilmediği hadisleri nakledenlere, onları Hz. Peygamber’den duyduklarına dair yemin ettirirdi.³⁴ Hz. Ali’nin hadis rivayeti konusundaki titizliğini şu sözleri bize göstermektedir: “Peygamberden kendim bir hadis işittiğim zaman o hadisten Allah’ın dilediği kadar yararlanırım. Fakat başka birisi peygamberden bir hadis rivayet ederse ona yemin ettiririm. Yemin ederse doğru söylediğine inanırım.”³⁵ “Size Allah Rasûlü’nden bir hadis rivayet ettiğimde, onun adına yalan söylemektense, gökyüzünden yere düşmeyi tercih ederim.”³⁶ Böylece hadisin tesbiti konusundaki titizliği onu, hadis rivayet eden kimi sahabilere naklinin doğruluğuna dair yemin ettirmeye sevk etmiş, ancak yemin ettikleri takdirde rivayetlerini kabul etmiştir. O, sünnetin hem naklinde, hem de uygulamasında çok titiz davranmıştır.³⁷ O, hadislerin mana ile rivayet edilmesine ruhsat verenlerden olmuş³⁸, aynı zamanda hadis eğitim ve öğretimini teşvik etmiş ve şöyle demiştir: “Ziyaretleşiniz ve hadisleri aranızda müzakere ediniz. Bunu yapmazsanız hadisler yok olup gider.”³⁹

Hz. Ali, değişik vesilelerle sünnetin önemini şu sözleriyle dile getirmiştir: “Peygamberinizin sünnetinden daha üstün bir şey aramayın.”⁴⁰ “Ben bir kimsenin görüşünden dolayı peygamberin sünnetini terk edecek

³³ Müslim, Edahi, 43-45; Tirmizi, Diyat, 16; Müsned, I, 79.

³⁴ Tirmizî, Tefsir, 4

³⁵ Tirmizî, Tefsir, 4; Zehebî, Tezkiratü’l-Huffâz, Haydarabat, 1956, I, 10.

³⁶ Müsned, I, 81.

³⁷ Tirmizî, Tefsir, 4; Müsned, I, 2.

³⁸ Muhammed Cemalüddin el-Kâsımî, Kavâidu’t-Tahdîs, Beyrut, 1979, sh. 221.

³⁹ Dârimi, Mukaddime, 51; Hâkim en-Nisâbü’rî, Ma’rifetu Ulûmi’l-Hadis, sh. 141; Hatib el-Bağdâdî, Şerefu Ashâbi’l-Hadîs, thk., M. Said Hatiboğlu, Ank. 1971, sh. 94.

⁴⁰ Müsned, I, 121.

değilim.”⁴¹ Hz. Ali, halife olan Hz. Osman’ın huzuruna çıkarak onu şöyle uyarmıştır: “Ey Osman! Şunu iyi bil ki, Allah katında kullarının en üstünü, doğru yola yönlendirilen, yönlendiren, bilinen sünneti uygulayan, terk edilmesi gereken bid’atı yok eden adil bir yöneticidir. Vallahi her şey apaçıktır. Sünnetler ortadadır ve alâmetleri bellidir. Bid’atlar da ortadadır ve onların da alâmetleri bellidir. Allah katında insanların en kötüsü de; kendisi saptığı gibi, başkalarını da saptıran, bilinen sünneti yok edip, terk edilmiş bid’atı yaşatan zalim yöneticidir.”⁴²

Hz. Ali, akla da önem verdiğini gösteren; “Şayet din, akıl (re’y) ile (tesbit edilmiş) olsaydı, ayakların altını mesh etmek, üstünü mesh etmekten daha evlâ olurdu.”⁴³ şeklinde nakledilen görüşü ile de meşhurdur. O aynı zamanda “İnsanlara anlayacakları şeyleri anlatın. Allah ve Rasulünün tekzip edilmelerini ister misiniz?” diyerek insanların akıl ve anlama seviyelerinin önemli olduğunu vurgulamıştır.⁴⁴

Tefsir ilminde de meşhur olan Hz. Ali⁴⁵, peygamber zamanında Kur’ân’ı cem eden sahâbîler arasında yer almaktadır.⁴⁶ Sahâbe arasında tefsir alanında İbn Abbas, İbn Mes’ûd, Hz. Ali ve Ubeyy b. Ka’b’in önde gelen kişiler olduğu kabul edilmektedir.⁴⁷ O, Hz. Peygamber daha hayattayken Kur’ân-ı Kerim’in tamamını ezberlemiş bulunan ve onun meselelerine hakkıyla vakıf olan önde gelen sahâbîlerdendi. Ne yazık ki aşırı taraftarları hadis konusunda yaptıkları gibi tefsir ilminde de ona birçok görüş nispet ettikleri için, Kur’ân tefsirine dair güvenilebilir pek az kanaati kaynaklara intikal edebilmiştir.⁴⁸

IV- Hz. Peygamber’in Hz. Ali’ye Tevdi Ettiği Görevler

Hz. Ali, her zaman Rasûlullah’ın ve İslâm’ın emrinde olmuş, kendisine verilen görevleri canı pahasına da olsa yerine getirmiş ve bir ömür boyu İslâm’ın zafere ulaşması için bir nefer gibi çalışmıştır. Bu dönemdeki faaliyetlerinden olmak üzere, savaşlarda bazen bir mücahid, bazen bir sancaktar, bazen de bir komutan olmuştur. Aynı şekilde tebliğ faaliyetleri

⁴¹ Buhârî, Hac, 34.

⁴² Taberî, *Tarihü’t-Taberî*, Kahire, trs, IV, 337.

⁴³ Ebû Dâvud, Tahâre, 63. Ayrıca bk., *Müsned*, I, 114, 116, 124.

⁴⁴ Buhârî, İlim 49.

⁴⁵ Bk. Zehebî, *et-Tefsîr ve’l-Müfessirûn*, Kahire, 1961, I, 63, 88-91.

⁴⁶ İbn Sa’d, age., II, 355-357; Turgay, age., sh., 21.

⁴⁷ Bk. Turgay, age., sh., 21, 37.

⁴⁸ M. Yaşar Kandemir, “Ali”, DİA, İst. 1989, II, 375. Hz Ali’nin tefsirdeki yeri konusunda yapılmış bir çalışma için bk. Nurettin Turgay, *Hz Ali ve Tefsirdeki Yeri*, İlahiyat, Ank., 2004.

içerisinde bir elçi, yazışmalarda bir kâtip, Medine’de Rasulullah’ın yerine bırakılan bir vekil ve çeşitli kabileler için görevlendirilmiş bir zekat memuru, muallim veya idareci olarak siyasî ve idarî faaliyetler içerisinde bulunmuştur.⁴⁹

Hız. Peygamber’in Hız. Ali ile olan ilişkileri tahlil edilirken ve kendisine verilen görevler analiz edilirken bu görevlerin hemen hemen hepsinin Medine dönemine ait olduğunu görmekteyiz. Sivil hayatta Hız. Ali’nin en önemli vazifesi kâtiplik ve özellikle de vahiy kâtipliğiydi. Hız. Peygamber’in muhtelif hükümdarlara ve kabile reislerine gönderdiği diplomatik yazı ve İslâm’a davet mektuplarının yazılmasında etkili idi. Hudeybiye barış antlaşmasını o yazmıştır. Müslümanlarla müşrikler arasında Hudeybiye barış Antlaşması sağlandıktan sonra, sıra antlaşmanın yazılmasına gelindiğinde Hız. Peygamber, Hız. Ali’yi yanına çağırarak maddeleri yazmasını istemiştir. İlk olarak “Bismillahirrahmanirrahim” diye yaz buyurur, müşriklerin temsilcisi durumunda olan Süheyl b. Amr buna itiraz ederek “Bismikellahümme” diye yazılmasını ister. Hız. Peygamber, Hız. Ali’nin o şekilde yazmasını söyler. Hız. Ali de söylendiği şekilde yazar. Sonra Hız. Peygamber, Hız. Ali’ye, “Bu Allah’ın Rasûlü Muhammed’in Süheyl b. Amr’la yaptığı barış mukâvelesidir.” diye yazmasını emredince, Süheyl buna da itiraz ederek “Ben senin Allah’ın Rasûlü olduğuna inansaydım seninle savaşmazdım; sen ancak Muhammed b. Abdullah ile Süheyl b. Amr arasında yapılan barış antlaşması diye yaz.” der. Hız. Peygamber Süheyl’in istediği şekilde yazılmasını ister. Hız. Ali “Ey Allah’ın Rasûlü, ben Allah’ın verdiği bu sıfatı silemem.” der. Bunun üzerine Hız. Peygamber ona “Yerini bana göster.” der ve Ali yerini gösterince, onu kendi eliyle siler ve Muhammed b. Abdullah diye yazdırır.⁵⁰

Mekke döneminde, Mekke müşriklerinin, eza ve cefalarını gittikçe arttırmaları ve hatta Hız. Peygamber’i öldürme hazırlıklarına girişmeleri üzerine Allah’tan gelen izin ile Medine’ye hicret etmeye karar veren Hız. Peygamber, Hız. Ali’yi, kendisini öldürmeye gelecek müşrikleri oyalamak ve yokluğunu gizlemek maksadıyla Mekke’de bırakmış ve kendi yatağına yatmasını tembih etmiştir. O, Hız. Peygamber’e o derece bağlıydı ki, hicret esnasında ölümü göze almış, Hız. Peygamber’in yatağına yatarak müşriklerin ona zarar vermemesini sağlamıştır. O, Allah’a o derece kesin imân

⁴⁹ Varol, age., sh. 220.

⁵⁰ İbn Sa’d, age., II, 97; İbn Hişam, age., III, 436-439; Belâzurî, age., I, 350; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil*, II, 189-190; İbn Kesir, age., IV, 105-106, 168; Buhârî, *Sulh*, 6, *Megazî*, 43; Müslim, *Cihâd*, 90-93; Nesâî, *Hadislerle Hız. Ali (Hasâis)*, terc. Naim Erdoğan, İz Yay., İst., 1999, sh., 157-161.

sahibi ve peygamberine o derece bağlı idi ki, başına gelecek olanları hesap bile etmiyordu. Daha sonra da Hz. Peygamber'in kendisine bıraktığı emanetleri sahiplerine iade edip, yine onun emri uyarınca Rasulullah'ın kızı Fatıma, annesi Fatıma ve yanındakilerle Mekke'den ayrılarak Kuba'da Hz. Peygamber'e yetişmiştir. Ancak Hz. Ali, peygambere yetişmek için süratli hareket ettiğinden yorgun düşmüş ve ayakları kanamıştır. Hz. Peygamber de onun için duâda bulunmuştur.⁵¹ Hz. Ali, Hz. Peygamber'in yatağının o gece ölüm yeri olabileceğini biliyordu; fakat o hiç düşünmeden, hiç tereddüt etmeden o akşam kanlı bir hadiseye sahne olabilecek yatağa sanki bir gül yatağına girer gibi girdi ve peygamberin yeşil örtüsünü üzerine çekti. Bu surette insanların en kahraman ve şecî çok genç yaşında olmasına rağmen kendisini Hz. Peygamber'e feda etmeyi göze almıştı.⁵²

Bedir savaşında askerleri kızdırmak üzere müşriklerden Utbe, Şeybe ve Velid savaşmak üzere ortaya çıkar ve Müslümanlardan karşılına çıkacak savaşçı isterler. Ensardan üç kişi karşılına çıkar, ancak bunları beğenmezler ve *"Ey Muhammed bize kendi kavminden kendimize denk olanları meydana çıkar."* diye seslenirler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Hamza, Ubeyde ve Ali'yi öne sürer. Ubeyde Utbe ile, Hamza Şeybe ile, Ali de Velid ile çarpışır. Hamza ile Ali rakiplerini çok çabuk bir şekilde öldürür. Ubeyde ise yaralanır. Ali ile Hamza yaralı olan Utbe'yi hemen öldürürler ve Ubeyde'yi alıp peygamberin yanına getirirler, ancak Ubeyde kısa sürede vefat eder. Hz. Ali, Bedir savaşında birden fazla kişiyi öldürerek savaşta üstün başarılar göstermiştir. Aynı zamanda Hz. Ali, Bedir savaşında Hz. Peygamber'in sancağını taşıyordu.⁵³

Uhud savaşının ikinci safhasında zor durumda kalan Hz. Peygamber yaralanır, dudağı yarılır, bir dişi kırılır. Bu sırada bir grup müşrik peygamberin etrafını kuşatır. Onlara karşı Ensar'dan bir grup Hz. Peygamber'i korumaya çalışır. Bunlar arasında Hz. Ali de müşriklere karşı Hz. Peygamber'i korur, Hz. Peygamber'in yüzünü ve yaralarını siler. Hz. Ali yine Hz. Peygamber'in yanındadır ve onun sağ koludur. Hz. Peygamber, bilahare Hz. Ali'ye talimat vererek düşmanı takip etmesini ve niyetlerinin ne olduğunu öğrenmesini ister. Bu görevi yerine getiren Hz. Ali, yaptığı teftiş sonucunda müşriklerin Mekke'ye doğru yöneldikleri

⁵¹ İbn Sa'd, age., III, 22; İbn Hişam, age., II, 147-148, 151, 161-162; Belâzurî, age., I, 260, II, 91; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV, 95-96, *el-Kâmil*, II, 104, 107; İbn Kesir, age., III, 176-177; Fığlalı, agm., II, 371

⁵² Fığlalı, *"İmam Ali"*, sh., 120.

⁵³ İbn Sa'd, II, 16; İbn Hişam, age., II, 345, 360; Belâzurî, age., II, 121; İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, II, 123; İbn Kesir, age., III, 278; Buhârî, *Megazî*, 8.

haberini verir. Uhud savaşında Mus'ab b. Umeyr şehid olunca, Hz. Peygamber, sancağı ona vermiştir. Uhud savaşında şiddetli çarpışmalar olmuş ve çok sayıda düşmanı öldürmüştür. Aynı zamanda Hz. Ali'nin kendisi de Uhud savaşında muhtelif yerlerinden yaralanmıştır.⁵⁴

Hayber seferinin ilerleyen safhalarında, Hayber'in kuşatılması sırasında, fethin gerçekleşmemesi üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurur *"Ben yarın sancağı öyle bir kimsenin eline vereceğim ki, o, Allah ve Rasûlünü sever, Allah ve Rasûlü de onu sever, o, fetih kendisine müesser oluncaya kadar geri dönmez."* Bunun üzerine ashâbın önde gelenlerinin hemen hepsi bu iltifata nail olabilmek için büyük bir heyecanla bir beklenti içerisinde olurlar. Vakti saati gelince Hz. Peygamber, Ali nerede diye sorar, gözü ağrıyor derler. Kendisinin çağırılmasını ister ve Hz. Ali gelir. Hz. Peygamber, onun ağrıyan gözü için duâ eder ve mesh eder; sancağı ona verir ve *"Haydi hiç etrafına bakınmadan dosdoğru yürü. Allah, senin elinde Hayber'in fethini müesser kılacaktır."* buyurur. Hz. Ali sancağı alır almaz hemen yürür ve şunu sorar: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Onlarla ne şey üzerine savaşayım?"* Hz. Peygamber, *"Onlarla Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed'in onun Rasûlü olduğuna şehadet getirinceye kadar savaş! Bunu yaparlarsa kanlarına da mallarına da dokunulmaz. Hesapları Allah'a aittir."* buyurur. Böylece Hz. Ali, Yahudileri yenerek Hayber'in fethini gerçekleştirir.⁵⁵ Hayber seferiyle ilgili onun hakkında çok abartılı ve gerçek olmayan birçok rivayetlerin nakledildiğini de biliyoruz.

Mekke'nin fethine karar verildiğinde kendi yakınlarını düşünen ve onlara bir zarar gelmesinden endişe eden Hâtib b. Belte'a isminde bir şahıs bu durumu haberdar eden bir mektup yazar ve bu mektubu Mekke'ye ulaştırmak için Sâre isminde bir kadını görevlendirir. Kadın, mektubu örgülü saçları arasına gizleyerek yola çıkar. Bu durum, Hz. Peygamber'e vahiy yoluyla bildirince Hz. Peygamber, Ali ve Zübeyr'i o kadının peşinden göndererek onu yakalayıp getirmeleri talimatını verir. Kadını yolda yakalarlar ve tüm eşyalarını aramalarına rağmen mektubu bulamazlar. Bunun üzerine Hz. Ali, kadına *"Ya mektubu çıkarırsın, ya da*

⁵⁴ İbn Hişâm, age., III, 108, 126; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, IV, 91, 97, el-Kâmil, II, 146-151; İbn Kesir, age., IV, 20-24, 35, 38.

⁵⁵ İbn Sa'd, age., II, 104; İbn Hişâm, age., IV, 462; Belâzurî, age., II, 93; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, IV, 98, 108, el-Kâmil, II, 205; İbn Kesir, age., IV, 185-186, VII, 225; İbn Hacer, age., IV, 566-567; Buhârî, Cihad, 121, 143, Fezâilu Ashâbi'n-Nebî, 9; Müslim, Fezâilü's-Sahâbe, 32-35; Ahmed b. Hanbel, Fedâilü's-Sahâbe, Beyrut, 1983, II, 593-594, 602-605, 611; Müsned, V, 333; Nesâî, age., sh., 15-20, 49.

üzerini ararız.” der. Durumun ciddi olduğunu anlayan kadın, saç örgüleri arasından mektubu çıkarır ve kadın Hz. Peygamber’e getirilir. Hz. Peygamber kadının sorgusunu yapar.⁵⁶ Yine Hz Ali, Mekke fethinde Halid b. Velid’in vermiş olduğu zararları tazmin için Hz. Peygamber tarafından görevlendirilmiş ve görevini hakkıyla yerine getirmiştir.⁵⁷

Hicretin dokuzuncu yılında hacc emiri olarak tayin edilen Hz. Ebu Bekir’e Mina’da yetişip o sırada inmiş bulunan Tevbe sûresinin ilk yedi âyetini okumak, ayrıca müşriklerin bu seneden sonra hac yapamayacağı ve hiç kimsenin Kâbe’yi çıplak olarak tavaf edemeyeceği gibi bazı hususları bildirmek üzere Hz. Ali peygamber tarafından görevlendirilmiştir. Hz. Ali verilen talimatlara uygun bir şekilde görevini yerine getirmiştir.⁵⁸

Mekke fethinde sancaklardan biri Sa’d b. Ubâde’nin elindeydi. Mekke’ye girildiğinde Sa’d’ın kendini tutamayarak “Bugün savaş günüdür! Bugün Kâbe’de kan dökülecek gündür!” dediğini duyan Hz. Peygamber, Sa’d’ın elindeki sancağı alarak Hz. Ali’ye vermiştir.⁵⁹ Burada Hz. Peygamber, Sa’d’ın heyecanlı ve coşkulu tutumunu beğenmeyip, istemediği bir takım olaylar çıkarabileceği endişesiyle daha çok güvendiği Hz. Ali’ye sancağı teslim etmiştir.

Hz. Peygamber vefat ettiğinde cenazesinin yıkanması ve benzeri hizmetleri, vasiyeti üzerine Hz. Ali ile Rasulullah’ın yakın akrabasından Abbas, oğulları Fazl ve Kusem ile Usame b. Zeyd yapmışlardır.⁶⁰

Görüldüğü üzere Hz. Ali, en başta Bedr, Uhud, Hendek ve Hayber olmak üzere hemen hemen bütün gazve ve seriyelere katılmış, bu savaşlarda büyük kahramanlıklar göstermiştir. Uhud’da ve Huneyn’de çeşitli yerlerinden yara almasına rağmen Hz. Peygamber’i bütün gücüyle korumuştur. Fedek’te Beni Sa’d’a karşı gönderilen seriyyeyi ve Yemen’e yapılan seferi sevk ve idare etmiştir. Bu sonuncu sefer üzerine Beni Hemedan kabilesi Müslümanlığı kabul etmiştir.⁶¹

V-Hadis Kaynaklarında Hz Ali İle Olan Rivayetlerin Tahlili ve Hz Ali’yi övücü Mahiyette Gelen Hadisler

⁵⁶ Buhârî, Megazi, 46; İbn Hişâm, age., IV, 54-55; İbn Kesir, age., IV, 283.

⁵⁷ İbn Hişâm, age., IV, 97-98.

⁵⁸ İbn Sa’d, age., II, 154; İbn Hişâm, age., IV, 257; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil*, II, 268; Fiğlalı, agm., II, 371-372; Buhârî, Salat 10, Hacc 67, Cizye 16, Meğazi, 66, Tefsir, Tevbe 2, 3, 4; Müslim, Hacc 435; Ebu Davud, Hacc 67; Nesâi, Hacc 161, 187.

⁵⁹ İbnü’l-Esir, *el-Kâmil*, II, 227.

⁶⁰ Bk. İbn Hişâm, age., IV, 420; Belâzurî, age., I, 569; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil*, II, 305; İbn Kesir, age., V, 264, VII, 223-226; Fiğlalı, agm., II, 371-372.

⁶¹ Fiğlalı, agm., II, 371.

Hadis kaynaklarını tetkik ettiğimizde genel olarak Fedâilü's-Sahâbe, Menâkıb ve Megazî isimli bölümlerde ashâb ile ilgili rivayetlere rastlarız. Hz. Ali ile de ilgili rivayetler de daha çok bu kısımlarda yer almaktadır. Onunla ilgili övgü mahiyetinde pek çok hadis söz konusudur. Çünkü Hz. Ali, Hz. Peygamber'in en yakınında olmuş, pek çok görevde bulunmuş ve siyasi konumu sebebiyle diğer sahabeye nisbetle hakkında daha fazla hadis nakledilmiştir. Burada bu hadislerin tamamını nakletmemiz mümkün değildir. Ancak bu bir doktora düzeyinde ele alınıp incelenebilir.

Hz. Ali'nin fazileti ile ilgili rivayetleri bir araya toplama arzusu, ilk asırlardan beri Sünnî ve Şîî birçok müellifi bu sahada eser vermeye sevk etmiş, onun muhtelif gazvelerdeki kahramanlıklarını ve daha başka özelliklerini ele alan çalışmalar büyük bir yekûn tutmuştur. Fuat Sezgin, konuyla ilgili olarak ilk devirlerden günümüze kadar yazılan eserlerin belli başlılarını tesbit etmiştir.⁶² İmam Nesâî, Hz. Ali'nin faziletine dair "*Kitâbu'l-Hasâis fi Fazli Ali b. Ebî Tâlib*" isimli eseri yazmıştır. Ahmed b. Hanbel "*Kitâbu Fezâilî's-Sahâbe*" isimli eserinde Hz. Ali'nin faziletine dair 300 kadar rivayet toplamıştır.⁶³ Bu iki eser tetkik edildiğinde nakledilen hadislerin hepsinin sıhhati aynı olmayıp, yapılan tahriç çalışmasında çoğunluğun zayıf olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca onun faziletiyle ilgili müstakil olarak kaleme alınmış başka eserler de söz konusudur. Onun faziletine dair kaleme alınmış kırk hadis ihtiva eden eserler de vardır.⁶⁴

Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi daha çocukken çok sever ve sözleri ile onu onurlandırır. Öyle anlaşıyor ki, bu sevgi karşılıklı olarak daha Hz. Ali'nin çocukluk döneminde başlamıştır. Kaynaklarda Hz. Peygamber'in, Ali hakkında pek çok kere duâ ettiği ifade edilir. Bir hadisinde, kendisi için sevdiği şeyi Hz. Ali için de sevdiğini ve kendisi için hoşlanmadığı şeyden Hz. Ali için de hoşlanmadığını buyurmuştur.⁶⁵ "*Ben kimin dostu isem, Ali de onun dostudur.*"⁶⁶ Dolayısıyla Hz. Peygamber, Ali'yi ancak mü'minlerin sevebileceğini, ona sadece münafıkların kin besleyeceğini ifade etmiştir.⁶⁷ Dikkat edilirse Hz. Peygamber, konuya daha çok sevgi

⁶² Kandemir, agm., II, 378. Bk. Fuat Sezgin, GAS, II, 278-279

⁶³ Muhammed Ravvâs Ka'lacî, Hz. Ali'nin fikhî birikimini 648 sayfalık "*Meusûâtü Fıkhi Ali b. Ebî Tâlib*" isimli eserinde bir araya getirmiştir.

⁶⁴ Bk. Okiç, age., sh. 50.

⁶⁵ Tirmizî, Salat, 209.

⁶⁶ Tirmizî, Menâkıb, 21; Hanbel, age., II, 563, 569; Nesâî, age., sh., 68-69. Hadisin değerlendirilmesiyle ilgili bk. Ateş, age., sh. 110 vd.

⁶⁷ Müslim, İman, 131; Hanbel, age., II, 564, 570; Nesâî, age., sh., 84; İbn Hacer, age., IV, 569.

boyutuyla yaklaşmaktadır. Zaten imânın kökeninde de sevgi vardır. Sevgisiz bir din veya bir mü'min düşünülemez. Bu hususu Hz. Peygamber şöyle ifade eder: “Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selâmı yayınız.”⁶⁸ Normalde imân sahibi birinin, din kârdeliği sebebiyle sevilmesi zorunlu olduğuna göre, ehl-i beytin sevilmesinin de ne kadar gerekli olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Hz. Peygamber, Hz. Ali’nin de içlerinde bulunduğu bir askeri kuvvet göndermişti. Dönmeleri gecikince Hz. Peygamber endişelenmiş ve “Ya Rabbi! Ali’yi tekrar görmeden canımı alma” diye duâda bulunmuştur.⁶⁹ Bu da Hz. Peygamber’in Ali’yi ne kadar sevdiğini bize göstermektedir. Hz. Ali’ye isnad edilen bir rivayette Hz. Peygamber, Hasan ve Hüseyin’in elinden tutup: “Beni, bu ikisini (Hasan ve Hüseyin), babaları Ali’yi ve anneleri Fâtıma’yı seven, kıyamet günü benimle beraberdir.” buyurmuştur.⁷⁰ Kaynaklarda hem Mekke’de, hem hicretten sonra Medine’de gerçekleştirilen muhâcir-Ensâr kardeşliğinde Hz. Peygamber’in O’nu kendisine kardeş seçtiği rivayet edilmektedir. Muâhât (kardeşleştirme) sürecinde Hz. Peygamber, “Sen benim dünyada ve âhirette kardeşimsin.” diyerek Ali’yi kendi kardeşi olarak ilan etmiştir.⁷¹

Hz. Ali’yle ilgili nakledilen hadisleri analize tâbi tuttuğumuzda bunlar arasında sahih, hasen, zayıf ve uydurma hadislerin yer aldığını görmekteyiz. Hz. Ali ile ilgili söylenmiş olan hadisler daha çok yaşanan bir takım olaylar üzerine söylenmiştir. Bu da dikkat çekici bir husustur. Hz. Ali ile ilgili olarak hadis âlimlerinin en çok tartıştığı rivayetlerden biri “Ben hikmet eviyim, Ali de onun kapısıdır.” hadisi Kütüb-i Sitte içinde sadece Tirmizî’nin Sünen’inde yer almaktadır.⁷² Tirmizî hadisin garib-münker olduğunu ifade etmiştir. Hadis değişik lafızlarla da rivayet edilmiştir. “Ben ilim şehriyim, Ali de onun kapısıdır.”⁷³ Hâkim en-Nisâburî, bu hadisin

⁶⁸ Müslim, İmân, 93.

⁶⁹ Tirmizî, Menâkıb, 21.

⁷⁰ Tirmizi, Menâkıb, 21.

⁷¹ İbn Sa’d, age., II, 16, III, 21; İbn Hişâm, age., II, 176; Belâzurî, age., I, 270, II, 91, 144-145; İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gabe, IV, 91; Hâkim, el-Müstedrek, III, 14; İbn Kesir, age., III, 226-227; İbn Hacer, age., IV, 565; İbn Kayyım el-Cevziyye, Zâdu’l-Meâd, terc., Muzaffer Can, Cantaş Yay., İst., 1990, III, 1065. Ayrıca bk. Bk., Buhârî, Kefâlet, 2, Edeb, 67, İ’tisâm, 16; Müslim, Fedâilü’s-Sahâbe, 204; Ebû Dâvud, Ferâiz, 16-17; Tirmizî, Menâkıb, 21; Müsned, I, 230.

⁷² Tirmizî, Menâkıb, 21; Hanbel, age., II, 635.

⁷³ Hâkim, el-Müstedrek, III, 137-138.

muhtelif rivayetlerini vererek sahih olduğunu ileri sürmüş, Zehebî ise hadisin mevzu olduğunu söylemiştir. İbn Hacer ise hadisin hasen olduğunu ifade etmiştir.⁷⁴ Tasavvuf erbabı da hadisi sahih kabul etmiştir.⁷⁵

Başka bir hadis de Ğâdir-i Hum denilen yerde söylenen “Sakaleyn hadisi”dir. Ğâdir-i Hum’a dair haberlerin en güvenilir olanı Zeyd b. Erkâm’ın rivayet ettiği hadistir.⁷⁶ Buna göre, Hz. Peygamber Mekke ile Medine arasında bulunan Hum suyu başında bir konuşma yapmış ve konuşma esnasında Allah’ın kitabına sarılmaya ve ehl-i beytine sahip çıkmaya teşvik etmiştir. O şöyle demiştir: “Size paha biçilmez iki şey bırakıyorum, benden sonra bunlara sarıldığınız müddetçe asla sapıtmazsınız. Bunlar da Allah’ın kitabı ve ehl-i beytim.”⁷⁷ İbn Mâce’de ise Hz. Peygamber, hacdan dönerken yolda bir yerde konaklamış, namaz kılınacağını ilan ettikten sonra Hz. Ali’nin elini tutmuş, “Ben müminlere kendi canlarından daha yakın değil miyim?” diye sormuş “evet” cevabını aldıktan sonra da, “Ben kimin dostu isem bu da (Ali) onun dostudur. Allah’ım onu sevenleri sen de sev, ona düşman olanlara sen de düşman ol!” şeklinde nakledilmiştir.⁷⁸ Şii kaynaklarda ise bu olay çok farklı bir şekilde verilmektedir.⁷⁹

Hz. Ali Yemen’de kadılık görevi de yapmıştır. Hz. Peygamber Halid b. Velid’den sonra onu bu görevle Yemen’e göndermek istediği zaman, kendisi yaşının buna müsait olmadığını, ilmî durumunun böyle bir vazifeyi başarıyla yürütmeye elverişli olmadığını ileri sürmüş, fakat Hz. Peygamber, elini onun göğsüne koyarak kendisini teskin etmiş, Allah’ın ona doğruyu ilham edeceğini ve hakkı söyleteceğini belirterek tereddütlerini gidermiş, orada nasıl hükmetmesi gerektiğini öğretmiştir. “Allah’ım onun

⁷⁴ Hakim, *el-Müstedrek*, III, 137-138.

⁷⁵ Hadisin değişik değerlendirmeleri için bk. Seyyit Avcı, “Ben İlim Şehriyim, Ali de Onun Kapısıdır.” *Hadisi Üzerine*, Marife, yıl:4, sayı:3 Konya 2004, sh. 369-381; Kandemir, agm., II, 376. İbnü’l-Cevzî de her iki rivayetin sağlam olmadığını belirtir. Bk. İbnü’l-Cevzî, *Kitâbu’l-Mevzûât*, thk., A.Muhammed Osman, 2.bsk., Dâru’l-Fıkr, 1983, I, 349-355.

⁷⁶ Müslim ve Ahmed b. Hanbel’in tahrîç ettiği Zeyd b. Erkâm rivayeti, hem sened hem de metin bakımından aynı olması, senedindeki ravilerin sika olmaları sebebiyle sahihtir. Bk. Açikel, age., sh., 118.

⁷⁷ Bk. Belâzurî, age., II, 110-111; Hakim, *el-Müstedrek*, III, 160, IV, 118-119; Müslim, *Fezâilü’s-Sahâbe*, 36; *Müsned*, IV, 367; Nesâî, age., sh., 66-67.

⁷⁸ İbn Mâce, *Mukaddime*, 11. Krş., Hanbel, age., II, 586, 596; Nesâî, age., sh., 77, 82-83; Hakim, *el-Müstedrek*, III, 126, 160. Hadisin değerlendirilmesi için bk., Açikel, age., sh., 144-150, 153.

⁷⁹ Kandemir, agm., II, 377. Bu hadis ile ilgili yorum için bk. Ethem Ruhi Fiğlalı, “Ğadir-i Hum”, *DİA*, XII, 279; Yılmaz, age., sh., 33-37.

kalbine hidayet et ve diline doğruyu söylet.”⁸⁰ Böylece Hz. Ali, herkese nasip olmayan Hz. Peygamber’in duâsına mazhar olmuştur. Veda Hacc’ında Hz. Peygamber ile birlikte haccetmek için Yemen’den yola çıkmış ve Mekke’de buluşmuşlardır.⁸¹

Buhârî’de geçen bir rivayette Hz. Peygamber, Hz. Ali’ye hitaben şöyle demiştir: “*Sen bendensin, ben de sendenim.*”⁸² Buhârî’nin kaydettiği bu rivayete göre, Hz. Peygamber, hicretin yedinci yılında yaptığı umreden sonra Mekke’den ayrılırken şehit edilen Hz. Hamza’nın küçük kızı, “*Amcacığım amcacığım!*” diye ağlayarak Hz. Peygamber’in arkasından koşmuş, Ali onu alıp Hz. Fatıma’nın bulunduğu mahfeye koymuştu. Medine’ye vardıklarında Hz. Ali ile kardeşi Cafer ve Zeyd b. Hârise’den her biri çocuğu himayelerine almak istemiş, Hz. Peygamber, “*Teyze anne sayılır.*” diyerek çocuğu teyzesiyle evli olan Ca’fer’in himayesine vermişti. Sonra da onların bu insanî hareketini takdir etmek ve gönüllerini almak için Hz. Ali’ye soy, sıhriyet ve karşılıklı muhabbet gibi sebeplerle birbirlerine olan yakınlıklarını ima ederek, “*Sen bendensin, ben de sendenim.*” buyurmuş; Ca’fer’e ve Zeyd’e de değişik iltifatlarda bulunmuştur. Bu hadisin farklı bir versiyonu Tirmizî’de de geçmektedir. Yemen seferinden dönen Ali’yi bu sefere katılan sahabilerden dördü bazı davranışları sebebiyle şikâyet etmek istemiş, o da, “*Ali’den ne istiyorsunuz?*” diye üç defa çıkıştıktan sonra, “*Ali bendendir, ben de ondan; benden sonra o, bütün mü’minlerin velisidir.*” buyurmuştur. Tirmizî, bu hadisi sadece bir ravinin rivayet ettiğini ve bir başka tarikle geldiğine vakıf olmadığını söylemiştir.⁸³ Hadis sahih olsa bile Hz. Peygamber’in Ali hakkındaki dedikoduları ortadan kaldırmak maksadıyla bunu söylediği açıktır.⁸⁴

Hz. Peygamber, Tebuk seferine giderken Ali’yi Medine’de yerine vekil olarak bırakmıştı. Bunun üzerine boş durmayan münafıklar, onu küçük düşürücü dedikodular yaymaya başlamışlardır. Medine’de vekil bırakılması sebebiyle münafıklar tarafından çıkarılan dedikodulardan üzülmüş ve geride bırakılmasının sebebini Hz. Peygamber’e yolda yetişip

⁸⁰ Bk. İbn Sa’d, age., II, 291-292; İbn Hişâm, age., IV, 393; Belâzurî, age., II, 101; İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gabe, IV, 99, 104; İbn Kesir, age., V, 107; Ebû Dâvud, Akdiye, 6; Müsned, I, 83, 88, 111, 136, 149, 156. Ayrıca bk., Buhârî, Megazî, 61; Nesâî, age., sh., 36

⁸¹ İbn Hişâm, age., IV, 343-344; Kandemir, agm., II, 375.

⁸² Buhârî, Sulh, 6, Megazî, 43.

⁸³ Tirmizî, Menâkıb, 20. Ayrıca bk. Buhârî, Megazî, 43; Müsned, I, 331, IV, 372, V, 347, 366, 419; Nesâî, age., sh., 58-60.

⁸⁴ Kandemir, agm., II, 377-378.

“Ya Rasûlullah! Beni çocuk ve kadınlarla mı bırakıyorsun?” diyerek si-temle sormuştur. Onun çok üzüldüğünü gören Hz. Peygamber, ona söy-lenenlerin doğru olmadığını belirterek şunları söylemiştir: “Ben seni ar-
kamda bıraktığım şeyler için vekil bıraktım. Harun’un Musa’ya yakınlığı ne ise senin de bana yakınlığın öyledir; yalnız benden sonra peygamber gelmeyecektir.” buyurmuştur.⁸⁵

“Kisâ hadisi” olarak bilinen rivayete göre Hz. Peygamber, eşlerinden olan Ümmü Seleme’nin evindeydi. Kızı Fatıma içinde et ve undan yapılmış yemek olan bir çömlekle geldi. Hz. Peygamber Fatıma’ya, kocası Ali ve oğulları Hasan ve Hüseyin’i de çağırmasını, yemeği birlikte yiyeceklerini söyledi. Fatıma gitti onları da çağırdı. Onlar gelince hepsi birlikte yemeğe oturdular. Yemek esnasında “Ey Ehl-i Beyt! Allah, ancak pisliği sizden uzak tutmak ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” âyeti indirildi.⁸⁶ Hz. Peygamber Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin’i geniş elbisesinin/kisanın altına toplayarak: “İşte benim Ehl-i Beyt’im bunlardır.” dedi, sonra da ellerini kaldırıp; “Onlardan kusuru gider ve onları tertemiz kıl.” diye duâ etti. Ümmü Seleme, perdenin arkasından başını çıkararak; “Ya Rasûlallah benim durumum ne olacak?” dedi. Rasulullah ona: “Sen hayır üzerine-sin.” cevabını verdi.⁸⁷ “Abâ hadisi” adıyla meşhur rivayet de şöyledir: Hz. Âişe’den rivayet edildiğine göre Rasûlullah, bir sabah, üzerinde siyah yünden nakışlı bir aba olduğu halde evinden çıktı, o sırada yanına Hasan geldi, onu üzerindeki abanın altına aldı. Sonra Hüseyin geldi onu da abasının altına aldı. Sonra Fatıma ve Ali geldiler, onları da abasının altına aldı ve “Ey Ehl-i Beyt Allah günahlarınızı giderip sizi tertemiz yapmak istiyor.” âyetini okudu.⁸⁸

“Ben kimin velisi isem Ali de onun velisidir.”⁸⁹ “Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur.”⁹⁰ “İşte bu (Ali) beni seven herkesin sevgilisi-dir. Allah’ım! Onu sevenleri sev, ona düşmanlık yapanlara da buğzet.”⁹¹

⁸⁵ Bk. İbn Sa’d, age., III, 22-23; İbn Hişâm, age., IV, 219-220; Belâzurî, age., II, 94-96; İbnü’l-Esir, *el-Kamil*, II, 257-258; İbn Kesir, age., V, 7; İbn Hacer, age., IV, 564-565, 568; Buhârî, *Megazî*, 78; Müslim, *Fezâilü’s-Sahâbe*, 31-32; Tirmizî, *Menâkıb*, 21; Müsned, I, 170, 173, 177; Hânel, age., II, 567-568; Nesâî, age., sh., 42-48; Hakim, *el-Müstedrek*, III, 117; Kandemir, *agm.*, II, 378;

⁸⁶ Ahzab, 33/32-34.

⁸⁷ Buhârî, *Megazî*, 78; Tirmizî, *Menâkıb*, 32; Hanbel, age., II, 587-588; İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-Gâbe*, IV, 110; Taberi, *Câmiu’l-Beyân*, XXI, 99 vd.

⁸⁸ Müslim, *Fedâilü’s-Sahâbe*, 61. Ayrıca bk. İbn Hacer, age., IV, 568.

⁸⁹ Müsned, I, 119, 152, IV, 281.

⁹⁰ Tirmizî, *Menâkıb*, 20.

⁹¹ İbn Mâce, *Mukaddime*, 11.

Ali Osman Ateş bu hadislerde geçen ravilerin arasında Kûfeli Şii raviler bulunduğuna dikkat çekmekte ve bu rivayetlere olumlu bakmamaktadır.⁹²

Verdiğimiz örneklerde görüldüğü üzere Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi gönülden sevmesi ve ona diğer sahabîlerden farklı iltifatlarda bulunması çok tabiidir. Kaynaklarda verilen bilgilere göre, onun üstün bir sahabî olduğunu göstermekle birlikte, İslâm dini için büyük hizmetler ifâ eden ve Hz. Peygamber'in çeşitli iltifatlarına mazhar olan Ebû Bekir, Ömer ve Osman gibi büyük sahabîlerin üstünlüklerine gölge düşürmez ve bu tür haberlerin sahih olanları bile onun hilafeti için delil teşkil etmez.⁹³

VI- Hz. Peygamber Soyunun Hz. Ali ve Hz. Fatıma Kanalıyla Devam Etmesi

Hz. Ali, Peygamberimizin yanında uzun bir süre kaldığı için Hz. Fatıma ile birbirlerini çok iyi tanıyorlar ve birbirlerine her yönüyle denk olduklarını düşünüyorlardı. Bunu en iyi bilenlerin başında Hz. Peygamber geliyordu. Hz. Fatıma'ya önde gelen bazı sahabîler talip olmasına rağmen Hz. Peygamber, kızının ancak Ali'ye uygun olduğunu düşünerek onunla evlendirmeye karar vermiştir. Hz. Ali de bu işe talipti. Neticede beklenen evlilik her iki tarafın rızası üzerine mehir de tesbit edilerek gerçekleşmiş oldu.⁹⁴ Hz. Peygamber, bu evlilik konusunda kızının rızasını da almış ve kızına "Seni ümmetimin İslâm'ı ilk kabul edeni, ilim ve hilimde en ileri derecede olanı ile nikâhladım." diyerek Ali'nin faziletini dile getirerek onu tavsif etmiştir.⁹⁵ Nikâh esnasında Hz. Peygamber bir konuşma yaparak sonunda evliliğin hayırlı olması için duâda bulunur.⁹⁶ Bu evlilik, hicretin ikinci yılında gerçekleştirilmiştir.⁹⁷

Hz. Peygamber'in, kadınlardan en çok kızı Fatıma'yı, erkeklerden de Ali'yi sevdiği ifade edilmiştir.⁹⁸ O, yine bir seferinde "Fatıma benim parçamdır; onu sevindiren beni sevindirmiş, onu üzen beni üzmüş olur."

⁹² Ali Osman Ateş, *Ehl-i Sünnet ve Şia'nın Delil Olarak Aldığı Bazı Hadisler*, Beyan Yay., İst. 1996, sh. 132-134.

⁹³ Kandemir, agm., II, 378.

⁹⁴ İbn Sa'd, age., VIII, 19-21; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 221-222. Hz. Fatıma'nın mehiri ve çeyizi konusunda geniş bilgi için bk. M. Yaşar Kandemir, "Fâtıma", DİA., İst., 1995, XII, 219.

⁹⁵ Belâzurî, age., I, 104; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 221; *Müsned*, V, 26.

⁹⁶ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 222; İbn Hacer, age., IV, 54-55.

⁹⁷ İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, II, 136.

⁹⁸ Tirmizi, *Menâkıb*, 60; Nesâî, age., sh., 91; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 168; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 220.

demıştır. ⁹⁹ Hz. Peygamber, seferden döndüğünde kızına sarılır ve onu öperdi. ¹⁰⁰ Hz Ali için de "Kim Ali'yi severse beni sevmiş, kim Ali'ye buğz ederse, bana buğz etmiş olur." buyurmuşlardır. ¹⁰¹ Hz. Peygamber'in her fırsatta onların evine gelerek ikisinin arasına oturması, hem kızına hem de damadına beslediği derin sevgiyi ifade etmesi onları birbirine bağlamış, hatta zaman zaman her biri, Hz. Peygamber'in kendisini daha fazla sevdiği hissine kapılmıştır. ¹⁰² Hz. Peygamber'in, ehl-i beytini sürekli sevgi boyutuyla gündeme getirmesi ve onlara karşı saygılı olunmasını istemesi dikkat çekicidir.

Hz. Fatıma, babasının Kâbe'de namaz kılması esnasında secdeyken müşriklerin başına bir deve işkembesi koymaları üzerine babasını o durumdan kurtarmış ve bunu yapanlara karşı büyük bir tepki göstermiştir. ¹⁰³ Hz. Peygamber'in terbiyesiyle yetişen Hz. Fatıma, onun hem hayâ ve edeb gibi özelliklerine, hem de konuşma tarzından yürüyüşüne kadar birçok vasfına sahip olmuş, babasının uygun gördüğü hayat tarzını benimseyerek onun gibi sade bir hayat yaşamıştır. ¹⁰⁴

Hz. Peygamber, bir gün kızı Fatıma'nın evine gelir ve Ali'yi göremeyince nerede olduğunu sorar. Hz. Fatıma biraz tartışıklarını ve onun da kalkıp gittiğini ifade eder. Yanındakilerden birine onu aramasını söyler. Mescidde olduğunu ve orada toza toprağa bulanmış vaziyette uyuduğu haberi gelince Hz. Peygamber, onun yanına giderek eliyle üzerindeki tozu-toprağı silkeler ve "Kalk ey Ebû Turab!" der. ¹⁰⁵

Hz. Peygamber'in soyu Hz. Ali ve Fatıma'dan devam etmiştir. Bu evlilikten Hasan, Hüseyin ve ölü doğan Muhsin adlı erkek çocukları ile Zeynep ve Ümmü Gülsüm adlı kız çocukları olmuştur. Hz. Ali, Hz. Fatıma'nın ölümüne kadar başka hiç kimseyle evlenmemiştir. Bir takım evlilik teklifleri gelmesine rağmen Hz. Peygamber, Fatıma'nın üzülmelerini istemediğini ifade ederek bu tür evlilikler için Hz. Ali'ye izin vermemiştir. ¹⁰⁶ Fatıma'nın vefatından sonra ise birçok defa evlenmiş ve çok sayıda ço-

⁹⁹ Buhârî, Fezailu Ashabi'n-Nebî, 12; Müslim, Fezailü's-Sahabe, 93-94; Tirmizî, Menâkıb, 61; Hâkim, el-Müstedrek, III, 173-174.

¹⁰⁰ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, VII, 224.

¹⁰¹ Hâkim, el-Müstedrek, III, 137-138.

¹⁰² Kandemir, agm., XII, 220.

¹⁰³ Buhârî, Vudû, 69; Müslim, Cihad, 107-110.

¹⁰⁴ Kandemir, agm., XII, 220. Ayrıca bk. Müslim, Fezâilü's-Sahâbe, 98; Tirmizî, Menâkıb, 60.

¹⁰⁵ Buhârî, Salât, 58; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 38; İbn Kesir, age., III, 247.

¹⁰⁶ Buhârî, Fezâilü Ashabi'n-Nebî, 16, Nikâh, 109; Nesâî, age., sh., 109.

cuğu dünyaya gelmiştir.¹⁰⁷

Hız. Fatıma, Hız. Peygamber'in vefatına yakın hastalandığında yanına yaklaşıarak onun kulağına bir şeyler fısıldar. Bunun üzerine Hız. Fatıma ağlar. Hız. Peygamber tekrar onun kulağına bir şeyler fısıldar, bu sefer tebessüm eder ve güler. Bunun sebebi kendisine sorulduğunda birincisinde peygamberin vefat edeceği, ikincisinde ise kendisine ilk kavuşacak kişinin kendisinin olacağı ve bu ümmetin kadınlarının hanımefendisi olacağı kendisine müjdelendiğini, onun için sevinçten güldüğünü ifade etmiştir.¹⁰⁸ Nitekim Hız. Fatıma, peygamberimizin ölümünden beş bucuk ay gibi kısa bir süre sonra vefat etmiştir.¹⁰⁹

Tathir âyeti¹¹⁰ nâzil olduğu zaman Hız. Peygamber altı ay süreyle sabah namazına çıkarken kızının evine doğru, "Ey Ehl-i Beyt, haydi namaza" diye seslenerek onları namaza çağırarak uyandırır ve "Allah sizden her türlü kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor ey Ehl-i Beyt" âyetini okurdu.¹¹¹

VII- Hız. Ali'nin Ehl-i Beytten Kabul Edilmesi

Ehl-i Beyt konusunda son zamanlarda birçok ilmî çalışmanın yapıldığını görmekteyiz.¹¹² Uzun yıllar ihmal edilen bu konunun gündeme alınarak Türk okuyucusuna, ilmî olarak araştırılıp sunulması ve bu sahada çalışmaların devam etmesi sevindiricidir.

Ehl-i Beyt ve Ehl-i Beyt'in fazilet ve üstünlüğüne dair doğrudan veya dolaylı olarak temas eden âyetler olduğu gibi, bir çok hadiste Ehl-i Beyt'in fazileti ve sevgisiyle ilgili mesajlar da vardır. Çünkü onlar, Hız. Peygamber'in yakınları ve onun terbiyesi altında yetişmiş olup, sabır, sebat, tevazu, vakar ve fedakârlıkta eşsiz örnek teşkil ediyorlardı. Dolayısıyla Ehl-i Beyt'in Müslümanların nezdinde müstesna bir yeri vardır. Ehl-i Beytin

¹⁰⁷ Bk., Belâzurî, age., II, 189 vd.; Fıglalı, agm., II, 371; Mustafa Öz, "Ali Evladı", DİA, İst. 1989, II, 392.

¹⁰⁸ Buhârî, Fezâilu Ashâbi'n-Nebî, 12; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 97-98; Nesâî, age., sh., 102-103, 107; Belâzurî, age., I, 552; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, VII, 223, el-Kamil, II, 296; İbn Hacer, age., IV, 56-57.

¹⁰⁹ Kandemir, agm., XII, 219.

¹¹⁰ Ahzab, 33/32-34

¹¹¹ Belâzurî, age., I, 104; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, VII, 223; Hâkim, el-Müstedrek, III, 172.

¹¹² Bk. Murat Sarıçık, Kavram ve Misyon Olarak Ehl-i Beyt, Nesil yay., İst. 1997; Yusuf Açikel, Hadislerde Ehl-i Beyt, (basılmamış doktora tezi) Isparta, 1999; Gülgün Uyar, Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fatıma Evladı, Gelenek yay., İst. 2004; M. Bahaüddin Varol, Ehl-i Beyt, Yediveren Yay., Konya 2004; Marife (Ehl-i Beyt Özel Sayısı), yıl:4, sayı:3, Konya 2004.

değeri, Hz. Peygamber'e dayanmaktadır. Böylece Ehl-i Beyt gündeme geldiğinde otomatik olarak Hz. Peygamber de gündeme gelmelidir. Peygamber (a.s.) olmaksızın Ehl-i Beyt'in konum, değer ve sevgisinden bahsetmek mümkün değildir. Allah'ı sevmeyen, Peygamber'i sevmeyen, Kur'an'ı ve Ehl-i Beyt'i sevmeyen veya değer vermeyen bir mümin düşünülemez. Yüce Allah'ı sevmek, Hz. Peygamber'i sevmeyi gerektirir, Hz. Peygamber'i sevmek de aynı zamanda Ehl-i Beyt'i sevmeyi gerektirir.

Tarihi süreç içerisinde âlimler arasında Ehl-i Beyt kapsamına kimlerin girdiği konusunda ihtilaf edilmiş ve farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Ehl-i Beyt'ten maksat; Hz. Peygamber'in hanımları, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin veya Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin veyahut sadece Hz. Peygamber'in hanımları olduğu gibi görüşler söz konusudur.¹¹³ Bu görüş sahiplerinin her biri, bir takım deliller getirerek ve yorumlar yaparak görüşlerini/iddialarını ispat etmeye çalışmışlardır. Biz bu ihtilaflara ve tartışmalara girmeyeceğiz. Çünkü ağırlıklı görüş olarak Hz. Ali Ehl-i Beyt'ten sayılmaktadır. Bu da Ali'nin fazileti açısından önemli bir husustur.

Burada Ehl-i Beyt'i konu alan bazı hadislerle yer vermek istiyoruz. Örneğin, "Ehl-i Beyt'im konusunda size Allah'ı hatırlatırım."¹¹⁴ hadisi dikkat çekicidir. Başka dikkat çekici bir husus da hadisle sabit olan her namazda tahiyyatın sonunda "Allah'ım! Muhammed'e ve âl'ine salat et..." şeklinde Hz. Peygamber'in âl'ine duâ etmekteyiz.¹¹⁵ Günde bu duâyı defalarca tekrar ederiz. Hz. Peygamber, Ehl-i Beyt'ten sayılan torunları Hasan ve Hüseyin'in cennette gençlerin efendisi olduklarını beyan etmiştir. Onlar hakkında "Allahım bunlar benim Ehl-i Beytimdir. Bunların kusurlarını gider, kendilerini tertemiz yap." diye duâda bulunmuştur.¹¹⁶ Yine bir gün kucağındaki torunu için "Ey Allah'ım, bunu sev, çünkü ben bunu çok seviyorum" buyurmuştur.¹¹⁷ Neticede Hz. Peygamber'in âl'ini sevmek ve onlara saygı göstermek bir gerekliliktir.

Sened ve metin olarak farklılıklar arz eden ve yukarıda naklettiğimiz

¹¹³ Geniş bilgi için bk. Varol, age., sh. 39 vd.; Açikel, age., sh. 32 vd., 205 vd.; Yılmaz, age., sh., 19-25; M. Zeki Duman, "Tefsirin Temel İlkeleri Çerçevesinde Kur'an-ı Kerim'de "Ehl-i Beyt", Marife, yıl:4, sayı:3, Konya 2004, sh. 25-32; Mustafa Öztürk, "Şii ve Sünni Müfessirlere Göre Ehl-i Beyt Kavramı", Marife, yıl:4, sayı:3, Konya 2004, sh. 46-50.

¹¹⁴ Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 36-37; Müsned, IV, 366-367.

¹¹⁵ Buhârî, Daâvâd, 32-33; Müslim, Salat, 66.

¹¹⁶ Tirmizi, Menâkıb, 31-32; Hâkim, el-Müstedrek, III, 143.

¹¹⁷ Buhârî, el-Edebu'l-Müfred, thk., Halid Abdurrahman, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1996, sh. 45, 85.

“Sakaleyn Hadisi” inde “Size paha biçilmez iki şey bırakıyorum ki, onlara sınırsız sarıldığınız müddetçe asla dalaletе düşmezsiniz. Onlar; Allah’ın kitabı ve Ehl-i Beyt’imdir.” şeklinde buyrulması¹¹⁸ ve ehl-i beytin önemine bu derece vurguda bulunulması dikkat çekicidir. Yine Ehl-i Beytle ilgili olan ve “Sefine Hadisi” olarak isimlendirilen hadis şöyledir: “Ehl-i Beyt’im Nuh’un gemisi gibidir; binen kurtulur, binmeyen boğulur.”¹¹⁹ Hadis değişik tariklerle rivayet edilmiş olup, hadisi olumlu değerlendirenler olduğu gibi, ravileri tenkid ederek olumsuz değerlendirenler de vardır.¹²⁰

Konuyla ilgili hadisler bize gösteriyor ki, Hz. Peygamber, ehli beytine karşı ihtimam gösterilmesini istemiş, Ehl-i Beyt’in unutulmamasını, onlar hakkında hoş olmayan sözler söylenmemesini, saygı ve sevgiyle yaklaşılmasını arzu etmiş ve bu konularda bazı uyarılarda bulunmuş, kısaca Ehl-i Beyt’ini ümmetine emanet etmiştir.

Müslümanların geneline şamil olmak üzere onlara sevgi ve saygı gösterilmiş, gönüllerdeki yerleri her zaman muhafaza edilmiştir. Ehl-i Beyt’e karşı gösterilen bu sevgi ve saygı, kimileri tarafından siyasî amaçlar için bir malzeme olarak görülmüş ve bu amaçlarını gerçekleştirmede bir fırsat kabul edilmiştir.¹²¹

VIII- Hz. Ali Hakkında Uydurulmuş Olan Hadislerin Analizi

Hz. Ali’nin fazilet ve menkıbelerine dair rivayetler, diğer sahâbîler hakkında nakledilen rivayetlerden kıyaslanamayacak kadar daha fazladır. Çünkü Hz. Ali’nin diğerlerinden farklı bir yönü/konumu, özellikle de onun siyasî bir kişiliğe sahip olması söz konusudur.

Hz. Ali’nin siyasî kişiliği, siyasî konumu, gerek Hz. Peygamber dönemi, gerekse daha sonraki süreçteki faaliyetleri, zamanla onun tarihi kişiliğinden kopararak çok farklı bir şahsiyet haline getirilmesine sebep olmuş, neticede tarihi/gerçek Ali’nin yerini siyasî-dinî mezheplerin kendi-

¹¹⁸ Müslim, Fezâilü’s-Sahâbe, 36-37; Tirmizî, Menâkıb, 32; Müsned, III, 14, V, 181. “Sakaleyn Hadisi” ile ilgili geniş bilgi için bk. Açık, age., sh., 111 vd.; Adem Dölek, “Sakaleyn Hadisi ve Değerlendirilmesi”, Marife, yıl:4, sayı:3, Konya 2004, sh. 149-173; Cemal Sofuoğlu, “Gadir-i Hum Meselesi”, AÜİFD., Ank. 1983, XXVI, 468; Adnan Demircan, Hz. Ali’nin Hilafet Hakkı Meselesinde Gadir-i Hum Olayı, İst. 1996, sh. 53-54; Ateş, age., sh. 116 vd.

¹¹⁹ Hâkim, el-Müstedrek, III, 163.

¹²⁰ Hadisin değişik açılardan değerlendirilmesiyle ilgili geniş bilgi için bk. Hüseyin Kahraman, “Şia’da Bir Hidayet Rehberi Olarak Ehl-i Beyt ve “Nuh’un Gemisi” Benzetmesi”, Marife, yıl:4, sayı:3, Konya 2004, sh. 175-187; Açık, age., sh., 131-133.

¹²¹ M. Bahaüddin Varol, “Ehl-i Beyt’e İdeolojik Yaklaşımlar”, Marife, yıl:4, sayı:3, Konya 2004, sh. 74.

leştirdiği bambaşka bir Ali almıştır. Hz. Ali'nin vefatından çok sonra sistemleşen çeşitli fırka, mezhep ve tarikatlar varlıklarını, görüş ve prensiplerini onun siyasi-dini şahsiyeti üzerine bina etmişlerdir.¹²² Gerçi menkıbevî ve efsanevî rivayetlerle örülü Şii eserlerde, onun hayatı doğumundan itibaren son derece zengin kerametlerle dolu olarak anlatılır.¹²³ Hz. Ali hakkındaki abartılı tavsifler tasavvuf literatüründe de mevcuttur. Çünkü o, tasavvuf erbâbı için vazgeçilmez bir şahsiyet olup, yine o, özellikle savaşlarda göstermiş olduğu üstün performanstan dolayı Anadolu Türk-İslâm kültüründe de dillere destan bir şahsiyeti temsil eder.¹²⁴ Böylece Hz. Ali bir mitoloji kahramanı olarak tasvir edilmektedir. Doğum öncesinden başlayan efsanevi hayatı Hz. Ali'nin vefatına kadar sürer. Hz. Ali'nin vasıflarından hareketle uydurulan menkıbeler şifahi olarak başlamış, zamanla da yazıya geçirilerek daha geniş halk kitlelerine ulaştırılmıştır. Bugün de geniş bir halk kitlesi, Ali'yi daha çok bu haliyle yani menkıbevi özellikleri ile tanır. Çünkü vaaz kitapları bu tür menkıbelere geniş yer verir. Hatip ve vaizler de daha çok bu tür kitaplardan faydalanmaktadırlar.¹²⁵ Örneğin, Sıffin muharebesi sırasında Ali'nin bir günde kendi eliyle 523 kişi öldürdüğü anlatılır. Zülfikar adlı kılıçla süvarilerin, eğerlerinden düşürmeden kafalarını vücutlarından ayırdığı yahut da vücutlarını ikiye böldüğü anlatılır. Sadece kolunu bir uzatışta 33 düşmanı yere seren bir kahraman olarak nakledilir.¹²⁶

Hz. Ali'ye ait olduğu söylenen tefsir rivayetleri tahlil edildiğinde, Hz. Ali'ye ait yüzlerce tefsir rivayeti içinde gerçekten ona ait olanların adedi çok fazla değildir. Diğer bir deyişle Hz. Ali adına uydurulan ona ait olanların sayısı gerçekten azdır. Ali adına asılsız rivayet üretme konusunda ki aşırılığın baş aktörü Gulât-ı Şia'dır.¹²⁷ Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra ortaya çıkan siyasî ihtilaflar ve bu ihtilafların neticesi olarak Şia ve Havaric fırkaları hadis uydurmada öncülük yapmışlardır.¹²⁸ Genel manada mevzû hadislerin ilk defa tarih sahnesine çıkışı konusunda farklı

¹²² Adem Apak, "Hz. Ali'nin Siyasî Kişiliği", Hz. Ali Sempozyumu, Bursa 2005, sh. 29.

¹²³ Fıglalı, "İmam Ali", sh., 2. Şii âlim, Şerhaşub'un (588/1192) "Menâkıbu Ali Ebi Talib" isimli eserindeki Hz Ali büyük ölçüde mitolojik bir figür olarak lanse edilmektedir.

¹²⁴ Mustafa Öztürk, "Tefsir ve Hadis Tarihinde Hz. Ali", Hz. Ali Sempozyumu, Bursa, 2005, sh. 58.

¹²⁵ Yılmaz, age., sh., 124, 109. Halka anlatılan bu tür menkıbelere örnekler için bk. Yılmaz, age., 110 vd.

¹²⁶ CL. Huart, "Ali", İslâm Ansiklopedisi, MEB., beşinci bsk., İst., 1978, I, 309.

¹²⁷ Öztürk, agt., sh. 77. Ayrıca bk., İbn Kesir, age., VII, 226.

¹²⁸ Talat Koçyiğit, *Hadis Tarihi*, AÜİFY., Ank. 1977, sh. 109-110.

görüşler olmakla birlikte, âlimlerin çoğu, Hz. Osman'ın şehid edilmesinden sonra ortaya çıktığı görüşündedirler. İlk olarak mevzû hadis uyduranlar arasında Şia, Mürcie, Kaderiye, Cehmiye, Müşebbihe ve Haricîler gibi siyasî ve itikâdî fırkaların etkili olduğu tesbit edilmektedir.¹²⁹ Gerek Hz. Ali'yi, gerekse Ehl-i Beyt'inin fazileti konusunda Kûfelilerce 300.000'den fazla hadis uydurulduğuna dair rivayet mübalağalı olsa bile bu konuda yine de bir fikir vermektedir.¹³⁰ Şia'nın sahabe aleyhine, Ehl-i Beyt lehine uydurduğu hadisler oldukça çoktur.¹³¹ Bu hadislerin bir kısmı, hadis külliyyatına da geçtiği bir gerçektir. Tarihi süreç içerisinde bu tür uydurmalar hem siyer kitaplarından, hem de hadis külliyyatından tam olarak ayıklanamamıştır. Dolayısıyla bu tür uydurmalar Hz. Ali'yi gerçek kimliğinden uzaklaştırmakta ve bize başkalaşmış bir Ali portresi sunmaktadır. Bu uydurmaların en büyük zararı da buradadır. Onun gerçek kişiliğini örtmektedir.

Hz. Ali hakkında uydurulanları lehte ve aleyhte olmak üzere iki kategoride değerlendirebiliriz. Özellikle onun hilâfeti hak ettiği konusunda uydurulmuş ve onu aşırı derecede öven çok sayıda rivayet söz konusudur. Örneğin, bir uydurma haber şöyledir: "*Ali benim vasîm, kardeşim ve benden sonraki halifemdir. Onun sözlerini dinleyiniz ve ona itaat ediniz.*"¹³² Hz. Peygamber'in hilafeti vasiyet yoluyla Ali'ye tahsis ettiğine dair Şii'ler tarafından ileri sürülen rivayetlerin asılsız olduğunu söylemek gerekir.¹³³

Hz. Ali'nin fazileti hakkında aşırı Şii gruplar tarafından uydurulan hadislerin önemli bir kısmı İslâmî ölçülerle bağdaşmayacak mahiyettedir. Bu uydurmalar Hz. Ali'nin insanüstü bir varlık olduğunu onda ilâhî bir özellik olduğunu iddia etmektedir.¹³⁴ Hz. Ali'ye bağlılıkta İslâmiyetle

¹²⁹ Bk. Muhammed Ebû Zehv, *el-Hadis ve'l-Muhaddisûn*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1984, sh., 480; Muhammed Accac el-Hatib, *es-Sünne Kable't-Tedvîn*, Beyrut, 1980, sh., 189-191; Mustafa Sıbâî, *İslâm Hukukunda Sünnet*, terc., Edip Göneng, Evs Yay., İst., 1981, sh., 83-84; M. Yaşar Kandemir, *Mevzu Hadisler*, D.İ.B.Y., Ank., 1975, sh., 30; Koçyiğit, age., sh., 106, 109; Enbiya Yıldırım, *Hadis Problemleri*, Rağbet Yay., İst., 2001, sh., 33-34.

¹³⁰ İbn Arrak, *Tenzîu's-Şeria*, Beyrut, 1981, I, 407; Kandemir, "Ali", DİA, II, 376.

¹³¹ Bk. Kandemir, *Mevzu Hadisler*, sh. 32 vd.

¹³² Aliyyü'l- Kârî, *Esrârü'l-Merfûa*, thk., Muhammed b. Lutfi es-Sebbâğ, Beyrut, 1986, sh. 413; Muhammed Seyyid Derviş, *Esne'l-Metâlib*, Mısır, 1355, sh. 270.

¹³³ Kandemir, agm., II, 377.

¹³⁴ Bu uydurmalar için bk. İbn Arrak, age., I, 351-371, 392-407; Şevkânî, Muhammed b. Ali, *el-Fevâidü'l-Mecmûa fi'l- Ehâdisi'l-Mevzûa*, thk. Abdurrahman b. Yahya, Kahire, 1960, sh. 342.

bağdaştırılamayacak tarzda aşırı davranan fırkalar içinde onun Hz. Peygamber'e denk veya ondan üstün olduğuna inananlar bulunduğu gibi, onu ilâh kabul edenler de vardır. Bu sebeple Ali ile ilgili olarak uydurulan haberler birbirinden farklı karakterler arz etmektedir.¹³⁵ Şia tarafından uydurulan hadislerde en çok üzerinde durdukları husus, Hz. Peygamber'in kendisinden sonra halifeliği Hz. Ali'ye bıraktığı hususuyla ilgilidir.

Hz Ali ile ilgili uydurulmuş bazı uydurmalar örnekler vermek istiyoruz: "Ali benim kardeşim, vezirim ve benden sonra halifemdir."¹³⁶ "Kim, Ali insanların hayırlısı demezse kafir olur."¹³⁷ "Bir kimse kalbinde Ali b. Ebî Talib'e buğz besleyerek ölürse, o Yahudi ve Hristiyan olarak ölür."¹³⁸ "Her nebinin bir vasisi ve varisi vardır. Ali de benim vasim ve varisimdir."¹³⁹ "Ben, nebilerin sonuncusuyum, Ali ve sülalesi de vasilerin sonuncusudur. Onların vasilikleri kıyamet gününde son bulacaktır."¹⁴⁰ "Menekşe çiçeğinin diğer çiçekler üzerine fazileti, Ehl-i Beyt'in diğer varlıklar üzerine fazileti gibidir."¹⁴¹ "Ey Ali! Muhakkak ki Allah seni, zürriyetini, ehlini, Şia'nı ve Şia'nı seveni affetti."¹⁴² "Zülfikar'dan başka kılıç, Ali b. Ebî Talib'den başka yiğit yoktur."¹⁴³ "Gelecekte fitne kopacak, sizden kim o güne yetişirse Allah'ın kitabına ve Ali b. Ebî Talib'e yapışsın."¹⁴⁴ "Ben ve Ali aynı topraktanız."¹⁴⁵ "Ali sevgisi, ateşin odunu yediği gibi kötülükleri yer."¹⁴⁶ "Ali en hayırlı insandır. Kim ki Ali'den yüz çevirirse küfre girer."¹⁴⁷ "Ali'ye bakmak ibadettir."¹⁴⁸ "Kim Ali en hayırlı insandır demezse kafir olur."¹⁴⁹ "Ben ağacım, o ağacın gövdesi Fatıma, tohumu Ali, meyveleri Hasan ile Hüseyin, yaprakları ise biz Ehl-i beyt'i sevenlerdir.

¹³⁵ Kandemir, agm., II, 376.

¹³⁶ Suyûtî, *el-Leâliu'l-Mesnûa' fi'l- Ehâdisi'l- Mevzûa*, Darü'l- Kütübi'l- İlmiyye, Beyrut, 1996, I, 328; Şevkânî, age., sh., 369.

¹³⁷ Suyûtî, age., I, 300-301; Şevkânî, age., sh. 347.

¹³⁸ İbnü'l Cevzî, age., I, 385; Suyûtî, age., I, 335; Şevkânî, age., sh. 373.

¹³⁹ Suyûtî, age., I, 328.

¹⁴⁰ İbnü'l Cevzî, age., I, 377; Suyûtî, age., I, 330.

¹⁴¹ Derviş, age., sh. 150.

¹⁴² Şevkânî, age., sh. 384.

¹⁴³ İbnü'l Cevzî, age., I, 382; Suyûtî, age., I, 333.

¹⁴⁴ İbnü'l Cevzî, age., I, 345.

¹⁴⁵ İbn Arrak, age., I, 351.

¹⁴⁶ İbnü'l Cevzî, age., I, 370; Suyûtî, age., I, 325; Şevkânî, age., sh. 367.

¹⁴⁷ İbnü'l Cevzî, age., I, 348.

¹⁴⁸ İbnü'l Cevzî, age., I, 360; Suyûtî, age., I, 313; Şevkânî, age., sh. 359.

¹⁴⁹ İbn Arrak, age., I, 353.

Özellikle hepimiz hakkıyla cennetteyiz.”¹⁵⁰

Sonuç

Hz Ali’nin hayatını hadis ve siyer kaynaklarında incelediğimizde gerçekten onun birçok üstün özelliğinin bulunduğunu görmekteyiz. Hz. Peygamber ile olan ilişkisi daha küçük yaşlarda başlamış ve Hz. Peygamber’in vefatına kadar devam etmiştir. Bu derece yakın bir mesafede bir beraberliğin sürdüğü başka bir sahabî göstermek mümkün değildir. Defalarca Hz. Peygamber’in duâsına mazhar olmuştur. Dolayısıyla Hz. Ali, bu meziyetler açısından büyük bir avantaja sahiptir.

Onun cesur, kahraman ve şecaatli biri olduğu, küçük yaştan itibaren Hz. Peygamber’in terbiyesinde yetiştiği için de üstün ahlaki meziyetlere sahip olduğu, değişik ilim sahalarındaki vukufiyeti sebebiyle övüldüğü, kendisinin referans alındığı, kendisine Hz. Peygamber tarafından verilen görevleri büyük bir ciddiyet ve titizlikle yerine getirdiği ve bu görevlerde üstün başarı sağladığı görülmektedir. İslâm’ın nüzulüne ve uygulanışına şahit olmuş ve gelecek nesiller arasında köprü vazifesi görmüştür. Özellikle Hz. Peygamber’in yaptığı savaşlarda sancaktarlık, komutanlık görevleri yaptığı ve mübarezelere gönüllü olarak çıktığı ve galip geldiği bilinmektedir. Bu vasıflarıyla da övgüye mazhar olmuş ve bu övgüyü hak etmiştir. Hz. Peygamber, ona hayati önem taşıyan ve ölüm riski olan pek çok görev vermiş, o da bu görevleri cesaretle ve başarıyla yerine getirmiştir. Hz. Peygamber, Hz. Ali’nin bütün bu başarılarını ve meziyetlerini gördüğü için ona daha bir değer vermiş ve takdir etmiştir.

Hz Ali’yi tetkik ve tahlil ederken dikkat edilecek önemli bir husus da, onun gerçek kişiliğini ortaya çıkarmak için gayret sarf etmek gerekir. Çünkü sahip olduğu konum itibarıyla gerçek kişiliğini örten veya çarpıtan pek çok rivayetle karşılaşmak mümkündür. Onunla ilgili zayıf ve uydurmaların sayısı küçümsenmeyecek kadar çoktur. Bu tür rivayetleri maalesef hadis külliyyatında ve siyer kaynaklarında da bulmak mümkündür. Bu kaynaklar, bu tür rivayetlerden salim kalamamıştır. Ehl-i Beyt’i özellikle de Hz. Ali’yi, bazı sahabeye kıyas ederek üstün göstermek isteyen Şîi taraftarlar, görüşlerini ispat etmek ve kabul ettirmek için de hadis uydurmuşlardır. Bu tür rivayetler hemen kendini ele vermektedir.

¹⁵⁰ İbnü’l Cevzî, age., II, 5-6; Şevkânî, age., sh. 380. Nakledilen bu ve bunlara benzer uydurmalar için bk. İbnü’l-Cevzî, age., I, 338 vd., II, 3-7; Suyûtî, age., I, 294-376; İbn Arrak, age., I, 351-371; Şevkânî, age., sh., 342 vd.